

## OCHIQ DARSLARNI O‘TKAZISH VA OCHIQ DARSNI TAHLIL QILISH METODIKASI

*Dang‘ara tuman 2-son kasb-hunar  
maktabi matematika fani o‘qituvchisi*

**Gulsanam Shoyusupova**

**Annotatsiya:** Birob bir fan bo‘yicha professional ta’lim o‘qituvchilar va mutaxassislar ishtirokida turli shaklda o‘tkaziladigan darslar ochiq darslar deb ataladi. Ochiq dars - bu o‘qitishning eng samarali usullarini ko‘rsatish va tarqatish uchun malakali o‘qituvchilar tomonidan o‘tkaziladigan ma’ruza turi. Bunday ma’ruzalar pedagogika fanining yutuqlarini amaliyotga tatbiq etish, pedagogik tajribani ommalashtirish, o‘qituvchilarning malakasini oshirishga xizmat qiladi. Bu kasbiy ta’lim modellarining barchasi uchun umumiy jihati o‘qituvchilar umumiy ta’lim maqsadi bo‘yicha hamkorlik qilishlari, bir-birlarining ta’limotlarini kuzatishlari hamda o‘z sinflaridan to‘plangan dalillar asosida o‘z o‘quv dasturlari va pedagogikalariga maqsadli tuzatishlar kiritishlari natijasida o‘quvchilarning fikrlashlariga e’tibor qaratiladi.

O‘qituvchilar odatda ochiq dars faoliyatini o‘zlarining ta’lim qobiliyatlarini namoyish qilish imkoniyati sifatida ko‘rishadi. Ochiq darsning asosiy maqsadi o‘qituvchining dars o‘tishdagi ilg‘or tajriba va uslublarining samaradorligini ko‘rsatish va uni ommalashtirishdir.

**Kalit so‘zlar:** ochiq dars; o‘qitish amaliyoti; o‘qituvchilar malakasini oshirish; darsni o‘rganish

Ochiq darslarni o‘tkazishdan maqsad: professional ta’lim o‘qituvchilarni tegishli fan, texnika va texnologiyalar sohalari bo‘yicha jahonda erishilgan yutuq va yangiliklardan xabardor bo‘lishlariga erishish va ular asosida zamonaviy pedagogik va axborot kommunikatsion texnologiyalardan samarali foydalangan holda darslarni

tayyorlash, o'tkazish va shu tariqa ta'lim sifatini oshirish hamda tayyorlanayotgan kadrlarning raqobatbardoshligini ta'minlashdan iboratdir.

Ochiq darslarning maqsadi yana shundan iboratki, darsni ilmiy asosida tashkil etish ta'lim mazmunini ta'minlashda yuqori bilim saviyasiga erishishni namoyish qilish, ta'lim tarbiyaviy jarayonda ilg'or shakl va uslublardan real foydalanishni tashkil etish, didaktik va ko'rgazma vositalaridan optimal foydalanish tizimini yaratishdan iboratdir. Ochiq darslardan foydalanish maqsadlariga ta'limning takomillashtirilgan yoki ilg'or shakllari va usullarini namoyish etish, ilmiy tashkil etish usullarini umumlashtirish uchun o'quv qo'llanmalarining samaradorligini tahlil qilish va o'quv jarayonining sifatini kuzatish kiradi.

Ochiq darsini o'tkazishda o'qituvchining maqsadlari qo'llaniladigan texnologiyalar va usullarning samaradorligini baholash, individual texnika va pedagogik topilmalarni takomillashtirish yoki o'qitish va tarbiyaviy ishlarga yangi yondashuvlarini sinab ko'rish bo'lishi mumkin. Darsning maqsadi o'qituvchi tomonidan oldindan belgilanadi.

Ochiq dars maqsadini bir necha qismlarga bo'lish mumkin:

- a) ta'lim maqsadlari (talabalar o'rtasida amaliy tajriba va tizimli ilmiy bilimlarni shakllantirish);
- b) rivojlanish maqsadlari (o'quvchilarning kasbiy mahoratini va shaxsiy xususiyatlarini rivojlantirish);
- c) tarbiyaviy maqsadlari (o'quvchilarda shaxs va xarakterni shakllantirish)

Ochiq darslarni o'tkazish vazifalariga quyidagilar kiradi:

- o'quvchilarga fandagi so'ngi yutuq va yangiliklarni etkazish;
- ta'lim sifatini boshqarishda fan, ishlab chiqarish va jamoatchilik ishtirokini ta'minlash;
- ilmiy-uslubiy jihatdan etuk dars materiallarini targ'ibot etish;
- yosh pedagog kadrlarning kasb-mahoratini oshirish;

- yuqori saviyadagi ochiq dars mualliflarini moddiy va ma'naviy rag'batlantirish. Ochiq darslar, odatda o'z sohasi bo'yicha taniqli yoki ilmiy daraja va unvonlarga ega bo'lgan tajribali o'qituvchilar tomonidan o'tkaziladi.

Ochiq darslar o'quv rejadagi barcha fanlardan o'tkazilishi mumkin. Umumkasbiy va mutaxassislik fanlaridan o'tkaziladigan ochiq darslarga alohida e'tibor berish tavsiya etiladi. Ochiq darsni o'tkazish to'g'risidagi taklif pedagog kadrlar tomonidan o'quv semestri boshlanishiga qadar kafedra mudiriga ma'lum qilinadi. Kafedra mudiri, ochiq darsga taklif etilishi mumkin bo'lgan tajribali pedagoglar, etakchi olim va yuqori malakali mutaxassislar(tashqi ekspertlar) ro'yhatini tuzadi hamda belgilangan jadval shaklida ochiq darsga oid zarur ma'lumotlarni muassasa o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosariga topshiradi. Ochiq darslarni o'tkazish to'g'risidagi kafedralar takliflari kasb-hunar maktablari bo'yicha umumlashtirilib, direktor tomonidan tasdiqlanadi.

Ochiq dars, odatda ikki akademik soatga mo'ljallanadi. Ma'ruzachi savol va javoblar uchun kamida 5- daqiqa vaqt zahirasiga ega bo'lishi tavsiya qilinadi.

Ma'ruza mavzusi, uslubi, texnik vositalari ma'ruzachi tomonidan ixtiyoriy tanlanadi. Ochiq dars o'tkazilishi haqidagi axborot, kasb-hunar maktablarida bir hafta oldin e'lon qilinadi. E'londa ochiq dars mavzusi, ma'ruzachining familiyasi, ismi-sharifi, ilmiy darajasi, unvoni va toifasi hamda ochiq darsni o'tkazish kuni, joyi va vaqti ko'rsatiladi.

Ochiq darsga boshqa kasb-hunar maktablaridan tajribali o'qituvchilar, korxonalarining yuqori malakali mutaxassislari taklif etilishi mumkin. Ochiq darsda ushbu darsni tashkil etayotgan kafedraning yosh pedagoglari, magistrantlarining qatnashishi tavsiya etiladi.

Ochiq darslarni odatda tajribali pedagog xodimlar, yangi metodik usullarni tavsiya qiluvchi o'qituvchi, muxandis-pedagog shuningdek kasb-hunar maktab direktori hamda uning o'rinbosarlari o'tkazadilar, ishni yangi boshlayotgan o'qituvchi yoki muhandis-pedagoglar ulardan mashg'ulotlar o'tkazish metodikasini o'rganib olishlari mumkin. Darsning rejasi o'qituvchi tomonidan tuziladi hamda kafedraning e'tiboriga havola

qilinadi. Ochiq darslarning rejasini tuzishda, darslarning barcha turlarida samaradorligiga erishish o'quv jarayonini vositalariga ahamiyat berish talab qilinadi.

O'qituvchilar ochiq darsning mavzusini o'zlari takomillashtirishni namoyish etishlari, yangi texnika va usullarni sinab ko'rishlari va darsning turli bosqichlarida o'quvchilarning bilim olish jarayonini diqqat bilan tekshirishlari mumkin bo'lgan sohalarni hisobga olgan holda tanlaydilar. Har bir ochiq darsga puxta tayyorgarlik ko'rish kerak, bu tayyorgarlik ochiq darsning hamma elementlarini ishlab chiqarish, ish bosqichlarni, vaqtlarga bo'lish, darsni ko'rgazmali materiallar bilan darsni samarali amalga oshirish maqsadida yangi faol mezonlaridan unumli foydalanish lozim.

Ochiq dars o'tilgan sinfi uchun o'qituvchi darsda qo'llaniladigan pedagogik rejalar va metodikalarni batafsil bayon etgan hujjatlarning to'liq to'plamini tayyorlaydi, ular odatda o'quv rejasi, dars rejasi, ma'ruza tushunchasi, materiallar va tarqatma materiallar to'plami, mustaqil ish uchun topshiriqlarni o'z ichiga oladi. Ochiq darsdan so'ng 2-3 kun o'tgach o'quvchilarning shu darsdan olgan qoldiq bilim ko'nikmasini aniqlash uchun sinov o'tkaziladi. Sinov natijalaridan ochiq darsning yakuniy muhokamasida foydalaniladi. Dars boshlanishdan oldin o'quvchilar yo'qligida direktor, direktorning o'rinbosari, muhandis-pedagog rahbari yoki metodik komissiya raisi dars qatnashchilariga ularning nimaga e'tibor berishlari kerakligini taminlab darsning maqsad hamda vazifalari haqidagi guruhning xususiyatlari to'g'risida axborot beradi.

Ochiq darsga qo'yiladigan talablar:

- ochiq dars ta'lim-tarbiya, intellektual rivojlanish, jismoniy va ruhiy barqarorlanish jarayonining tashkiliy qismlaridan biri bo'lishi kerak. Dars loyihasida darsning ilmiy axamiyati, ilmiy asoslanganligi, yoritilayotgan mavzuning aniqligi, ilm-fan rivojining o'rni, mavzu bo'yicha ilmiy muammolar borligi aks ettirilishi lozim:
- darsning metodik optimalliliga o'qitishning texnikaviy vositalarning to'g'ri tanlanishiga alohida ahamiyat berish kerak.

- dars shaklidan qa'iy nazar, maqsad o'quvchini mustaqil fikrlash va mustaqil tahlil olishga yo'llash o'quv jarayonining asosiy omili ekanligini ko'zda tutish zarur:

- ochiq dars o'qituvchining o'quv jarayonidagi ilmiy-metodik izlanish natijasi bo'lib, uning taxliliy mehnati natijasi ekanligini ko'rsatish lozim.

Ochiq darslarni tayyorlash o'qituvchi ochiq darsga tayyorlanishda quyidagilarga e'tibor berishi kerak:

- dars vaqtini optimal rejalashtirish

- manbalarni chuqurlashtirish

- shu darsdagi guruh o'quvchilarining o'zlariga xos imkoniyatlarini hisobga olish (dars mavzusini tushuntirish uchun avvl olgan bilimlarning ko'nikma darajasini bilish)

- dars berishning uslub va vositalarini to'g'ri tanlash

- iqtidorli yoshlarga chuqur ta'lim berish tarbiyalariga javob berish:

- ochiq dars mavzusini shunday tanlash o'qituvchilarining pedagogik mahoratini, metodik ta'limini va dars o'tish vositalarini aniq ko'rsatish.

- ochiq dars tayyorlanish davrida o'qituvchi ilmiy-metodik izlanishi, ko'rgazmali qurollar va texnik vositalarning zamonaviy maktablaridan foydalanishi kerak. Bu o'qituvchilarda tahlil olishga qiziqish uyg'otib, zamonaviy yutuqlardan bexabar bo'lish imkoniyatini yaratadi.

- darsning moddiy-texnikaviy ta'minotini ilgaridan tayyorlash, barcha ko'rgazma va namioyish vositalardan foydalanish ketma-ketligini avvaldan rejalashtirish kerak.

- kafedralar ochiq darsga tayyorlanish vaqtida, muallifga texnikaviy, metodik ashyoviy va tahliliy yordam berishi kerak.

Ochiq darslarning tuzilishi juda oddiy: Taklif etilgan xodimlar qo'ng'iroq chalinguncha sinfga kirib, oldindan tayyorlangan o'rindiqlarni egallaydi, maxsus blankalarni to'ldiradi va darsni o'tayotgan o'qituvchi tomonidan tayyorlangan dars rejasini oladi. Taklif etilgan barcha xodimlar ochiq dars maqsadlariga mos keladigan pedagogik yondashuvlarni kuzatishlari va guruhda sodir bo'layotgan voqealarga

aralashmasdan, o'qituvchiga ham, guruhdagi o'quvchilarga ham o'z kuzatishlari yoki izohlarini bildirmasdan dars haqida eslatma yozishlari kerak.

Darsni tugatgandan so'ng, kuzatuvchilar bilan dars tahlili o'tkaziladi. Birinchidan, dars o'qituvchisi gapiradi. U o'zining ochiq dars maqsadlarini eslaydi va o'qitishning yondashuvlarini aks ettiradi, ular nima qilgan va muvaffaqiyatga erisha olmaganiga e'tibor qaratadi. Shundan so'ng tashrif buyuruvchilar ochiq dars bo'yicha fikr-mulohazalarini bildirish imkoniyatiga ega bo'ladilar, masalan, darsning afzalliklari va zaif tomonlarini to'liq tahlil qilish, o'quvchilarning bilim olishini qo'llab-quvvatlash bo'yicha faoliyatni baholash va maqsadlarga erishilganlik darajasi. Muhokama jarayonida ochiq darsni tashkil etish va mazmunida yo'l qo'yilgan kamchilik va xatolarni qayd etib, ushbu jarayonni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar berish mumkin. Ochiq dars samaradorligini baholashning asosiy mezonini taqdim etilgan bilim sifati, o'qitish mahorati va talabalarning tushunishi bo'lishi kerak.

Yakunda uslubiy bo'lim mudiri va boshqarma vakili yakuniy fikr-mulohazalarni bildiradi. Ular sharhlarni umumlashtiradi va ochiq darsning majburiy qismlari o'tkazib yuborilganligini qayd qiladi, qo'llanilgan usullarga baho beradi, uslubiy maqsadni ochish chuqurligini qayd etadi va taqdim etilgan tajribadan foydalanishning maqsadga muvofiqligi to'g'risida xulosa chiqaradi.

Ochiq darsning muhokamasi kafedra majlislari bayonnomasida qayd etiladi. Ochiq dars haqidagi tashqi taqriz va fikr-mulohazalar yozma ravishda muassasa rahbariyatiga yuboriladi va kafedra majlisida va ilmiy-pedagogik kengashda muhokama etilib, tegishli xulosalar chiqariladi. Ochiq darsni baholashda ilg'or texnologiyalar joriy etilgan yirik korxonalaridan taklif etilgan mutaxassislar, oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari va mutaxassislarining taqrizlari asosiy hisoblanadi. O'quv jarayonini tashkil qilishda asosiy shakli dars hisoblanadi.

### **Foydalangan adabiyotlar.**

1. O'zbekiston Respublikasining "Kadrlar tayyorlash milliy dasturidagi Qonuni // Oliy ta'lim: Meyoriy – huquqiy va uslubiy hujjatlar to'plami. – Toshkent: 2004. – B. 16-17.

2. Abduqodirov A.A. Akademik litsey va KHK o'qituvchilarini malakasini oshirishda masofali o'qitish metodikasi // Uzluksiz ta'lim. – Toshkent: 2004. - № 5. – B.3-12.
3. Ziyomhammadov B. Pedagogika. O'quv qo'llanma. – Toshkent:
4. Maxmutova G. Pedagogika fanlarini o'qitish jarayonida talabalarni – ma'naviy shakllantirish texnologiyasi // Xalq ta'limi. – Toshkent: 2004. - №1. – B. 40-43.
5. Musaev U. Ta'lim jarayonini erkinlashtirish prinsiplari // Xalq ta'limi. – Toshkent: 2005. - № 4. – B. 4-10.
6. Ximmatqulova, N. T. (2021). Dars jarayonida o'quv-didaktik material hamda vositalarni tayyorlash va ulardan foydalanish. *Academic Research in Educational Sciences*, 2(11), 1317-1325.
7. Химматкулова , Н. Т. (2022). Мактабда тасвирий санъатнинг мақсад ва вазифалари. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(3), 775–781.
8. Mamatqulov , S. N. (2022). Chet ellarda tasviriy san'atni o'qitish tarixidan. rossiyada qalamtasvir o'qitish metodlari. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(5), 594–600.
9. Mamatqulov, S. N. (2021). Tasviriy san'atdagi okim va yo'nalishlarning rivojlanish tamoyillari. *academic research in educational sciences*, 2(9), 101-108.
10. Mamatqulov, S. N. (2021). Tasviriy san'at metodikasi fanidan kurs ishi tayorlash metodologiyasi. *academic research in educational sciences*, 2(4), 1998-2006.
11. Mamatqulov, S. N. (2020). Tasviriy san'at metodikasining mazmuni va uni o'qitish usullari. *Academic Research in Educational Sciences*, 1 (3), 632-638.